

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

INTERNATIONALE TOEZICHTSCAN STIMULEREND TOEZICHT EN OORDELEN

Utrecht, januari 2024

INHOUD

Inleiding	3
Samenvatting	5
1. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Engeland	14
2. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Ierland	17
3. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Malta	20
4. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Zweden	23
5. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Schotland	26
6. Het stimulerende eindgesprek	30
7. De ontwikkelingsgerichte dialoog van de Vlaamse inspectie	31
8. De Datawijzer van de Vlaamse inspectie	33
Bijlage Onderbouwing scan en verdiepende interview-vragen	35

Inleiding

Wat is een toezichtscan?

Een toezichtscan geeft input voor vernieuwingen en reflectie op het huidige toezicht. Sinds 2019/2020 heeft team Internationale Samenwerking diverse internationale toezichtscans uitgevoerd. Deze toezichtscans beschrijven het toezicht bij collega onderwijsinspecties gericht op bepaalde thema's. Zie voor de rapportages van de toezichtscans [het rijksportaal](#).

Het doel van deze toezichtscan

Deze toezichtscan heeft tot doel inzicht te geven in hoe andere inspecties omgaan met stimulerend toezicht, gedifferentieerd oordelen en het totaaloordeel, ten behoeve van de verdere ontwikkeling van deze thema's in het programma 'Versterking toezicht' en 'Kaderontwikkeling'. De twee thema's (thema 10 en thema 11) zijn als volgt beschreven in de programma's.

Thema 11. De invulling van de bevorderende taak en gedifferentieerd oordelen
De minister heeft besloten dat Goed en Excellent op schoolniveau in het funderend onderwijs verdwijnt. Tegelijkertijd is er vanuit OCW een wens dat de stimulerende functie van het toezicht versterkt wordt. Hiertoe wordt een extern onderzoek uitgezet en wordt een intern traject uitgevoerd om de stimulerende functie te herijken.

De projectgroep die deze aanbesteding uitzette, vroeg Team Internationale samenwerking om onderzoek te doen naar hoe enkele buitenlandse onderwijsinspecties hier invulling aan geven.

Thema 10. Het gebruik van (totaal)oordelen
Vergeleken met andere onderwijsinspecties hebben we –o.m. ingegeven door de wettelijke opdracht en kaders- een sterke focus op wet- en regelgeving en op oordelen. Totaaloordelen volgen niet uit de wet. Alleen voor zeer zwak is dat anders. De vraag is wat het doel van de totaaloordeel is. Daarna is het de vraag of onze werkwijze met totaaloordeel zijn doel niet voorbijschiet. Is het terecht om een totaaloordeel over een bestuur of school/opleiding als geheel uit te spreken, terwijl het vaak gaat om specifieke tekortkomingen? Wanneer zijn totaaloordeel effectief en wanneer niet?

Het STO vroeg Team Internationale samenwerking om een verkenning naar de praktijken van andere onderwijsinspecties.

We hebben beide opdrachten samengevoegd in deze scan.

Methodiek interviews en literatuurstudie

Voor deze toezichtscan hebben we onderzoek gedaan bij vijf Europese onderwijsinspecties (op basis interviews, werkbezoeken en deskresearch). Verder hebben we in 2018-2019 een internationaal onderzoek gedaan naar een effectief en stimulerend eindgesprek. In 2019 voerden we verder een peer review uit met de Vlaamse inspectie. De aanbevelingen en bevindingen uit deze project zijn relevant voor stimulerend toezicht en nemen we mee in deze scan. We hebben ons gericht op de volgende onderzoeksvragen:

Onderzoeksvragen stimulerend toezicht en gedifferentieerd oordelen:

1. Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?
2. Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?
3. Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?

Onderzoeksvragen gebruik van het (totaal)oordeel

1. Geeft de inspectie een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?
2. Indien de inspectie geen gebruik maakt van eindoordelen, hoe zorgt de inspectie er voor dat:
  - a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
  - b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit.

Tijdens de interviews bespraken we het doel van de scan en stelden we verdiepende vragen. Deze zijn te vinden in de bijlage.

[Leeswijzer](#)

Hierna geven we een samenvatting van deze scan. In de hoofdstukken daarna staan de bevindingen van de gesprekken en analyses. We doen dit aan de hand van de onderzoeksvragen.

Samenvatting

Deze scan heeft tot doel om inzicht te geven hoe andere onderwijsinspecties omgaan met stimulerend toezicht en oordelen, ten behoeve van de verdere ontwikkeling van deze thema's in het programma 'Versterking toezicht' en 'Kader ontwikkeling'.

Voor deze scan hebben we

- vijf onderwijsinspecties geïnterviewd en documenten bestudeerd;
- het onderzoek dat we hebben gedaan naar een effectief en stimulerend eindgesprek uit 2019 geanalyseerd;
- de peer review die we hebben uitgevoerd naar het Vlaamse toezicht in 2019 geanalyseerd;
- informatie over de DataWijzer voor Vlaamse scholen verwerkt.

We geven een thematische analyse en schematische samenvatting per land en thema van de bevindingen.

Visie inspecties: stimulerend toezicht is gemeengoed geworden

We weten dat vrijwel alle Europese onderwijsinspecties stimulerend toezicht als belangrijke taak zien.

Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Melanie Ehren en van SICI (Adrian Gray), die de trend tonen in de loop der tijd aan bij onderwijsinspecties; het waarborgend karakter neemt gemiddeld genomen af en het stimulerend karakter neemt juist toe. De 'traditionele inspecteur' die alleen komt 'afvinken' zien we vrijwel nergens meer. Maar wel de inspecteur die de dialoog aangaat en aansluit bij de (zelf)evaluatie van de school.

In deze scan zien alle deelnemende inspecties het ook als taak om naast waarborgen te stimuleren, op Engeland na. Ierland en Schotland waarborgen zelfs middels stimulering, er volgt geen financiële sanctionering of schoolsluiting. Engeland zegt als enige land uitdrukkelijk geen 'improvement agency' te zijn, maar doet volgens onze definities wel vrij veel aan stimulerend toezicht

Het eindoordeel is uitzondering, omdat het als niet-stimulerend wordt gezien

Uit gesprekken in SICI-verband weten we dat *het geven van een eindoordeel uitzonderlijk is in Europa*. Voor zover wij weten zijn Nederland, Engeland en Vlaanderen de enige inspecties die dit doen.

Andere inspecties doen dit bewust niet, omdat een eindoordeel een te eenzijdig beeld geeft van de onderwijskwaliteit. Ook kan er sprake zijn negatieve consequenties voor de carrière en motivatie van schoolpersoneel, vertrekkende schoolleiders en leraren en leerlingen én negatieve persberichten. In Schotland en Ierland is men van mening dat zulke onderpresterende scholen juist alle mogelijke ondersteuning moeten krijgen en niet gestraft moeten worden met 'naming en shaming' en (financiële) sancties (uitzonderingen daargelaten).

In deze scan geven Ierland, Schotland, Malta en Zweden geen eindoordeel, omdat zij dit als niet-stimulerend zien, zelfs als het eindoordeel Goed/Uitstekend is. Dit zou volgens hen kunnen ertoe kunnen leiden dat scholen niet meer werken aan verbetering van onderdelen van het onderwijs die slechts voldoende zijn. Volgens deze landen geeft een profiel een eerlijker beeld (met een visualisatie van de oordelen per standaard) en werkt dit stimulerender.

Een bijkomend nadeel van het werken met een eindoordeel is dat inspecteurs neigen een Voldoende te geven op een standaard die doortikt naar het eindoordeel. Om te voorkomen dat een school Onvoldoende of Zeer zwak wordt op basis van beslisregels, kiezen inspecteurs voor een Voldoende oordeel op de standaard, als het Onvoldoende of Zeer zwakke eindoordeel als een te zware straf wordt gezien.

In deze scan is Engeland de enige inspectie die een eindoordeel geeft en publiceert. Scholen, ouders, stakeholders en pers reageren sterk op het Engelse eindoordeel en een school met het laagste eindoordeel kan worden verplaatst naar een ander bestuur.

Volgens Ofsted kent dit positieve kanten; scholen zijn sterk gebrand op het positieve eindoordeel, maar ook negatieve kanten; strategisch gedrag en 'gaming'¹ om maar niet onvoldoende te worden. En ook vertrekkende leerlingen en leraren, negatieve pers en zelfs een zelfmoord onlangs.

Deze zelfmoord heeft het Engelse onderwijs behoorlijk op z'n kop gezet en de weerstand die er al was tegen het Engelse eindoordeel verder versterkt. Dit blijkt uit een onderzoek door de Engelse lerarenbond (Beyond Ofsted), het rapport van IPPR, the Institute for Public Policy Research en het rapport van de schoolleidersbond (Rethinking school inspection) die allen oproepen om te stoppen met het eindoordeel.

In Engeland en Zweden volgt handhaving bij ernstige tekortkomingen, in Malta Ierland en Schotland juist extra ondersteuning (tezamen met onderwijsbegeleiding), en soms zelfs extra financiering.

[Er zijn grote verschillen tussen beoordelingsschalen en ruimhartigheid van beslisregels](#)

We zien verschillen tussen beoordelingsschalen en in hoe ruimhartig er beoordeeld wordt.

Engeland en Zweden hebben vergelijkbare schalen (3-punts) als wij, Ierland en Schotland hebben een zeer gedifferentieerd kader (5- en 6-punts) en Malta een 2-puntsschaal. In Malta maken ze echter in de tekst duidelijk waar in het spectrum van 'voldoende' of 'onvoldoende' het oordeel zich bevindt.

Het Ierse 5-puntskader en Schotse 6-puntskader kent ruimhartige normen. De kans op een 'Good' en 'Very good' is zelfs groter dan 'satisfactory'. Ook mogen inspecteurs de context van de school meewegen bij de bepaling van het oordeel, zij mogen positiever oordelen dan volgens de beslisregels als de context dit rechtvaardigt. Dit heeft volgens beide inspecties een stimulerende werking.

[Kaders worden vaak ook als handreiking voor zelfevaluatie gebruikt](#)

In Ierland, Schotland en Malta is het kader ook bruikbaar als zelfevaluatie-tool. Er zijn duidelijke rubrics (in Malta is er een apart ZE-kader met een 3-puntsschaal), aangevuld met software, vragenlijsten, observatiekaders, etc. In Ierland en Schotland is het gebruik van deze zelfevaluatie-tool verplicht en moeten scholen hun zelfevaluaties delen met de inspectie. Dit leidt daar doorgaans niet tot weerstand, scholen voelen zich hier zelfs door gesteund.

---

¹ 'gaming' houdt in dat scholen bijvoorbeeld bewust leerlingen uitsluiten van centrale toetsen, centrale toetsen afnemen die altijd hoog scoren, teaching to the test en toetstrainingen, of zelfs leerlingen verwijderen zonder dat dit in het belang is van de leerling (offrolling).

Volgens het Euridyce onderzoek uit 2015 [Assuring Quality in Education](#) bieden alle overheden handreikingen en instrumenten (en vaak ook trainingen) aan, om zelfevaluaties uit te voeren, op zo'n 5 landen na (waaronder Nederland).

[Publicatie \(waarderende\) rapporten; verschillende \(strategische\) opties](#)

Zweden, Engeland en Ierland publiceren rapporten, Malta niet. Ierland en Schotland publiceren bewust géén rapporten bij 'unannounced-one-day-visits' of 'engagement visits', die vooral een stimulerende functie hebben. Schotse en Ierse rapporten zijn uitdrukkelijk waarderend, waarbij de nadruk ligt op wat goed gaat. Inspecteurs beschrijven de context en mogen hun oordelen naar boven of beneden toe bijstellen op basis hiervan.

De reden dat Malta geen rapporten publiceert, is omdat er niet geconcurrereerd mag worden; ouders hebben immers geen vrije schoolkeuze. Schoolleiders in Malta moeten zelf een samenvattend rapport over de inspectie voor ouders schrijven en deze eerst voorleggen aan de inspectie.

[Stimulerende low-key inspectiebezoeken](#)

Schotland en Ierland hebben stimulerende ééndaagse low-key bezoeken (onaangekondigd of aangekondigd) zonder rapportage of oordelen. Ze worden 'engagement visits' genoemd waarbij scholen feedback krijgen op hun onderwijskwaliteit en de kans krijgen om een open dialoog aan te gaan met inspecteurs zonder te hoeven vrezen voor oordelen. Dit versterkt bovendien de relatie tussen inspecteur en school en bestuur.

De Maltese inspectie kent ook zulke ééndaagse bezoeken (onaangekondigd) zonder oordelen, maar mét een kort verslag met de belangrijkste bevindingen per kwaliteitsgebied, en een tekst waarin de 'way forward' (aanbevelingen zonder verplichting) en de 'required actions' (herstelopdrachten met verplichting) staan (zie toezichtscan Onaangekondigd toezicht voor meer informatie hierover).

Deze onderzoeken leveren tevens aanvullende stelselinformatie op, doordat inspecteurs wel data en scores invoeren over hun bevindingen.

[Het stimulerende eindgesprek is effectief](#)

Uit ons onderzoek naar het eindgesprek met de Estse, Litouwse en Schotse inspectie in 2019 blijkt hoe belangrijk een stimulerend eindgesprek is, ongeacht de oordelen. Daarbij is het waardering uitspreken, aandacht hebben voor de context en uitspreken wat er goed gaat cruciaal, om de veranderbereidheid te vergroten. We zagen dat deze landen een 'code of conduct' hanteren, waarmee ze zorgen dat er gereflecteerd en getraind wordt op kenmerken van effectieve gesprekken en houding en bejegening.

[Veel aandacht voor het delen van good practices](#)

De Schotse inspectie gebruikt 'case-studies' en 'sketchnotes' van good practices en deelt deze actief via social media en de website van de Schotse inspectie. Zij versterkt dit 'good practices-workshops' en via professional learning sessions en het 'scottish learning festival'. Malta en Zweden kennen ook webinars/workshops met good practices. Engeland heeft geen bewust beleid rondom het delen van good practices.

In Schotland doet een expert onderzoek naar de 'goede praktijk' (dit hoeft uitdrukkelijk niet de gehele school te zijn, maar bijvoorbeeld een standaard of gebied), na een tip van een inspecteur. De case-study of infographic wordt

aangevuld met onderzoeksvragen die andere scholen zichzelf kunnen stellen op basis van dit voorbeeld.

In Zweden worden good practices gedeeld in het eindrapport van een thema-onderzoek. Dit is een beloning voor de school maar ook een mooie inspiratie voor het hele veld. Deze good practice-scholen mogen zich presenteren in het landelijk thema-webinar. Deze webinars worden doorgaans goed bezocht.

Er is bij deze beschrijvingen altijd ruimschoots aandacht zijn voor de context van deze 'good practices' om ervoor te zorgen dat andere scholen kunnen afwegen in hoeverre de praktijken toepasbaar zijn in de eigen context.

[Stimulerende schoolrapporten bij thema-onderzoeken in Zweden](#)

Zweden schrijft (stimulerende) schoolrapporten bij thema-onderzoeken. Scholen weten hoe zij het doen ten opzichte van de steekproef of hoe zij scoren op de tijdelijke thema-standaarden. De Zweedse inspectie ontwikkelt als het mogelijk tijdelijke standaarden, waarmee ze de school beoordelen. Bij een nulmeting stuurt de inspectie achteraf een benchmark-overzicht aan iedere deelnemende school.

Scholen die ondermaats presteren moeten zij een verbeterplan indienen, waar de inspectie vervolgtoezicht op houdt. Scholen die het juist heel goed doen, worden beloond met een 'good practice beschrijving' in het landelijke rapport en in het landelijk webinar.

[Veel publicaties van ondersteunend materiaal waaronder wetenschappelijke studies over vakonderwijs](#)

We zien inspecties die ruimschoots ondersteunend materiaal zoals handreikingen en andere tools publiceren, met name Schotland en Ierland.

Een zeer effectief voorbeeld is de subject-reviews die Ofsted publiceert. Dit zijn studies met (wetenschappelijke) kennis over een goed vakcurriculum, passende lesvormen en effectieve effectmetingen voor het vakonderwijs. De rapportages worden toegankelijker gemaakt met infographics, webinars, youtube-videos's en podcasts. Begeleidingsdiensten, besturen en scholen downloaden deze reviews op grote schaal en gebruiken deze om hun onderwijs te verbeteren op gewenste vakgebieden.

Tezamen met het curriculumgerichte toezicht hebben deze reviews het curriculumbewustzijn en de onderwijskwaliteit verbeterd. De curriculumleiders, die alle Engelse scholen nu hebben, én de leraren, weten nu beter hoe ze een goed schoolcurriculum moeten ontwerpen. Het aantal onvoldoende scholen is sterk verminderd.

[Toegevoegde inspecteurs geven een positieve impuls in het veld](#)

Schotland en Engeland maken gebruik van toegevoegde inspecteurs. Zij zijn in deeltijd gedetacheerd bij de inspectie en krijgen jaarlijks een training. In Schotland doen zij één of twee keer per jaar mee aan een onderzoek, in Engeland zijn zij één of twee dagen per week actief in het toezicht.

Toegevoegde inspecteurs nemen de kennis mee terug het veld in en houden de inspecteurs die in vaste dienst zijn up-to-date over de dagelijkse onderwijspraktijk. In Engeland doen scholen onder leiding van zo'n toegevoegd inspecteur het significant beter dan andere scholen. In beide landen geven toegevoegde inspecteurs aan dat het inspectiewerk een positieve impuls heeft op hun werk in de scholen of andere onderwijsinstellingen.

Het bewust opdelen van onderzoeken in fasen en werken met visuele materialen helpt voor een open en stimulerende houding van inspecteurs

Als toezichthouder is het belangrijk om de triangulatie helemaal compleet te hebben, voordat er een oordeel wordt bepaald. Mensen neigen er echter van nature naar om zo snel mogelijk conclusies te trekken en inspecteurs kunnen na verloop van tijd 'overconfident' worden.

De Vlaamse inspectie is daarom in 2018 gestart met de zogenaamde ontwikkelingsgerichte dialoog. Inspecteurs zijn getraind om lopende het onderzoek de volgende vier fasen te doorlopen. 1. Waarnemen, 2. Inleven, 3. Aanreiken, 4. Beoordelen. Door hier zo bewust mee om te gaan, staan inspecteurs zo lang mogelijk open en wordt te voorbarig oordelen voorkomen.

In de fase van aanreiken wordt gebruik gemaakt van activerende werkvormen bij de gesprekken met behulp visueel materiaal. Denk daarbij een zelfevaluatie materiaal waarbij gesprekspartners de school kunnen beoordelen, stellingen die bediscussieerd kunnen worden, en dergelijke, om zo de overeenkomsten en verschillen tussen beelden van de inspecteurs en gesprekspartners boven tafel krijgen. Dit stimuleert het zelfreflecterend vermogen van de school en geeft draagvlak voor de uiteindelijke oordelen van de inspectie.

Een data-dashboard waarmee scholen zichzelf kunnen benchmarken

In Vlaanderen hebben ze hun data op een manier ontsloten dat iedere school zichzelf kan benchmarken op diverse onderdelen (denk aan leerlingen- en lerarenkenmerken, uitstroom, afwezigheid en resultaten). Dit moet scholen helpen beter datagedreven beleid te voeren. Schoolleiders volgen op grote schaal de trainingen en maken intensief gebruik van het programma.

Samenvatting in schema

Hieronder geven we schematisch weer hoe het toezicht rondom de thema's er in de verschillende landen uitziet en een samenvatting van de studie over het effectieve eindgesprek, de Vlaamse ontwikkelingsgerichte dialoog en DataWijzer.

Engeland

Visie stimulerend toezicht	Hoofdzakelijk is waarborgend toezicht (op wettelijke minimum én Ofsted-normen). Stimulerend toezicht is bijvangst.
Aanpakken stimulerend toezicht	<i>Instellingstoezicht:</i> -publicatie van rapporten en oordelen. Oordelen op 4-puntsschaal, inclusief Outstanding -Werken met toegevoegde inspecteurs <i>Stelselstoezicht:</i> -Annual report vergelijkbaar met onze Staat en thema-onderzoeken -Publicatie van vakspecifieke onderzoekstudies, en bijbehorende webinars, handreikingen e.d. Deze hebben een groot en stimulerend effect.
Beoordelingsschaal	Zowel standaarden als scholen/instellingen als geheel worden beoordeeld met een vierpuntschaal: -Inadequate-onder wettelijk minimum-vervolgtoezicht (5%) -Requires improvement-onder Ofsted normen-vervolgtoezicht (10%) -Good-boven Ofsted normen (70%) -Outstanding-overstijgt de Ofsted-normen (15%)
Effecten	Scholen in Engeland zijn zeer gebrand op Good en Outstanding oordelen, (grotendeels) omdat ouders/leerlingen en pers hier sterk op reageren. Verder hebben de hoge percentages een stimulerende werking (de kans om onvoldoende of outstanding te worden is groter dan bij ons).

Eindoordeel	Ofsted geeft zeer bewust wel een eindoordeel. Dit is in de loop der jaren ook wettelijk verankerd en het hele overheidsbeleid is hier nu omheen gebouwd. In het scholenveld is de weerstand tegen de 'one word-judgement' momenteel zo sterk dat de vraag is of DfE en Ofsted dit vol kunnen houden.

Ierland

Visie stimulerend toezicht	Hoofdzakelijk is stimulerend toezicht. Ook waarborgend toezicht is vriendelijk en ondersteunend. Rapporten worden gepubliceerd, ouders kunnen lezen wat er wel en niet goed gaat. Het kader is sturend, en ook bruikbaar als zelfevaluatie-tool. Scholen moeten verplicht zelfevaluaties indienen, gebaseerd op dit kader.
Aanpakken stimulerend toezicht	<i>Instellingstoezicht:</i> -Publicatie van rapporten, die uitdrukkelijk aandacht geven aan wat er wel goed gaat op scholen (ook als er veel mis is). -Persoonlijke aandacht (zoals regelmatig informeel telefonisch contact van inspecteurs (vaak tezamen met andere stakeholders zoals school support services). -Ondersteunend materiaal via nieuwsbrieven. -'Unannounced one-day-inspections' zonder oordelen/rapporten om low-key te communiceren wat er wel en niet goed gaat en om een open dialoog aan te gaan met inspecteurs. <i>Stelseltoezicht:</i> -Een vierjaarlijks Chief inspectors rapport en ad hoc thema-onderzoeken (beperkter dan bij ons, er is geen Research-afdeling). -Het ministerie en de inspectie hebben samen een langdurige succesvolle kansengelijkheid/basisvaardigheden-strategie (DEIS: delivering equality in schools).
Beoordelingsschaal	Een gedifferentieerde beoordelingsschaal (5-punts). De inspectie overweegt om daar een zesde oordeel ('excellent' naast 'very good') aan toe te voegen. Een hoog percentage scholen krijgt de oordelen 'Good' en 'Very good' (rond 80%). Bij het oordeel 'satisfactory' zijn Ierse scholen vaak teleurgesteld, laat staan bij 'Fair' of 'Weak'. De context van de school mag uitdrukkelijk wel worden meegenomen bij de beoordeling van scholen. Dit betekent dat er positiever beoordeeld mag worden dan de beslisregels, als de context dit rechtvaardigt.
Effecten	Scholen die we gesproken hebben zijn opvallend positief over het toezicht en het zelfevaluatie-kader. Zij ervaren dit als ondersteunend bij het verbeteren van de onderwijskwaliteit en hebben een hoge waardering voor de kennis en steun van inspecteurs, zo bleek tijdens ons vijfdaags werkbezoek aan Ierland.
Eindoordeel	Ierland heeft uitdrukkelijk geen eindoordeel. Zij zien dit als demotiverend (bij onvoldoende) of remmend (bij goed). Verder willen ze bij elke vorm van 'ranking' weg blijven. Dit is ook per wet verboden in Ierland.

Malta

Visie stimulerend toezicht	Waarborgen en stimuleren worden als even belangrijk gevonden. Er zijn aparte kaders voor beide vormen van toezicht met gelijkwaardige afdelingen die hiervoor zorgen.
Aanpakken stimulerend toezicht	<i>Instellingstoezicht:</i> Education reviews op basis van het stimulerende kader. Rapporten worden niet openbaar gemaakt. Dit vanwege het ontbreken van vrije schoolkeuze. <i>Stelseltoezicht:</i> Jaarlijks een good practices seminar en thema-workshops. Omdat Malta klein is, zijn vaak vrijwel alle scholen hierbij aanwezig.
Beoordelingsschaal	Een tweepuntschaal voor beoordeling. Uit de tekst en woordkeuze blijkt of de inspecteur deze standaard binnen het oordeel hoog of laag waardeert. De interne kwaliteitszorg heeft een prominente plek in het kader. Er is een kader met een driepuntschaal voor zelfevaluatie in ontwikkeling, om scholen te helpen de kwaliteitszorg te verbeteren.

Effecten	Malta zegt met het toezicht de intrinsieke motivatie van scholen aan te spreken en daarmee een positief effect te hebben op de onderwijskwaliteit, juist ook boven het (wettelijk) minimum.
Eindoordeel	Malta heeft uitdrukkelijk geen eindoordeel.

Zweden

Visie stimulerend toezicht	Tot 2019 lag de nadruk bij de Zweedse inspectie op waarborgen, en hier ligt nog steeds het zwaartepunt. Sinds 2019 zijn er ook 'quality audits' voor stimulerend toezicht (voor scholen en besturen zonder grote risico's), en wordt stimulerend toezicht als taak van de inspectie gezien (na een politiek besluit genomen in 2019).
Aanpakken stimulerend toezicht	<i>Instellingstoezicht:</i> Quality audits met een breed kader voor scholen zonder grote risico's. Er volgt geen sanctiëring bij deze onderzoeken. <i>Stelseltoezicht:</i> Thema-onderzoeken met schoolrapporten met oordelen en bevindingen. De onvoldoende scholen krijgen licht vervolgtoezicht. De scholen die het uitstekend doen op het thema, krijgen een prominente plek in het landelijk rapport en tijdens de webinars. Het thema-rapport en het webinar bevatten aanbevelingen die verrijkt worden met beschrijvingen van de good-practice-scholen.
Beoordelingsschaal	Bij quality audits: driepuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed), beschreven in rubrics. Bij legal audits: tweepuntschaal: voldoet/voldoet niet aan wetartikel....
Effecten	De quality audits zijn populair bij scholen omdat ze dan weten dat ze geen gevaar lopen om in een sanctiëringstraject terecht te komen en de kans krijgen om hun sterke kanten te laten zien. Webinars worden goed bezocht.
Eindoordeel	Geen eindoordeel. De quality audit levert een profiel op- en de legal audits een lijst met wetsartikelen waaraan moet worden voldaan.

Schotland

Visie stimulerend toezicht	Hoofdzakelijk is stimulerend toezicht. Waarborgend toezicht is vriendelijk en ondersteunend van aard. Rapporten worden echter wel gepubliceerd, ouders kunnen lezen wat er wel en niet goed gaat. Het kader is sturend, en ook bruikbaar als zelfevaluatie-tool. Scholen moeten verplicht zelfevaluaties indienen, gebaseerd op dit kader.
Aanpakken stimulerend toezicht	<i>Instellingstoezicht:</i> Publicatie van rapporten, die uitdrukkelijk aandacht geven voor wat er wel goed gaat op scholen. Het onderzoekskader dat ook als zelfevaluatie-tool dient en het in moeten dienen van een zelfevaluatie bij een inspectie. 'Engagement visits', zonder oordelen/rapporten om low-key te horen wat er wel en niet goed gaat en om een open dialoog aan te gaan met inspecteurs. De 'associate assessors' (toegevoegde inspecteurs) krijgen jaarlijks een training en doen één of twee keer per jaar als inspecteur mee aan een onderzoek. Zij nemen de kennis mee terug het veld in (zij zijn doorgaans schoolleider of werken in school support services). <i>Stelseltoezicht:</i> Ondersteunend materiaal wordt beschikbaar gesteld via nieuwsbrieven. Delen van good practices op de website via 'case studies' en sketchnotes' (een soort infographics). Het effect hiervan wordt versterkt via professional learning sessions en de scottish learning festival. Landelijke programma's (geleid door DfE-Department for Education) die verwerkt zijn in het kader en toezicht.
Beoordelingsschaal	De standaarden kennen een gedifferentieerde beoordelingsschaal (6p). Scholen dienen voor een onderzoek een zelfevaluatie in, waarmee ze op basis van de standaarden en de 6-puntsschaal hun highly effective practices' kunnen delen.
Effecten	Scholen zijn opvallend positief over het toezicht en het zelfevaluatie-kader, met alle rubrieken. Zij ervaren dit als ondersteunend bij het verbeteren van de onderwijskwaliteit en hebben een hoge waardering voor de kennis en steun van inspecteurs.

Eindoordeel	Schotland heeft geen eindoordeel of sanctionering. Ze zien Ofsted als slecht voorbeeld, en willen uitdrukkelijk nooit die richting op. Zij vinden Ofsted 'blunt' en willen niet de onrust die er vaak is in Engeland rondom het Engelse toezicht.

Effectief eindgesprek volgens het onderzoek 'Professionele Communicatie'

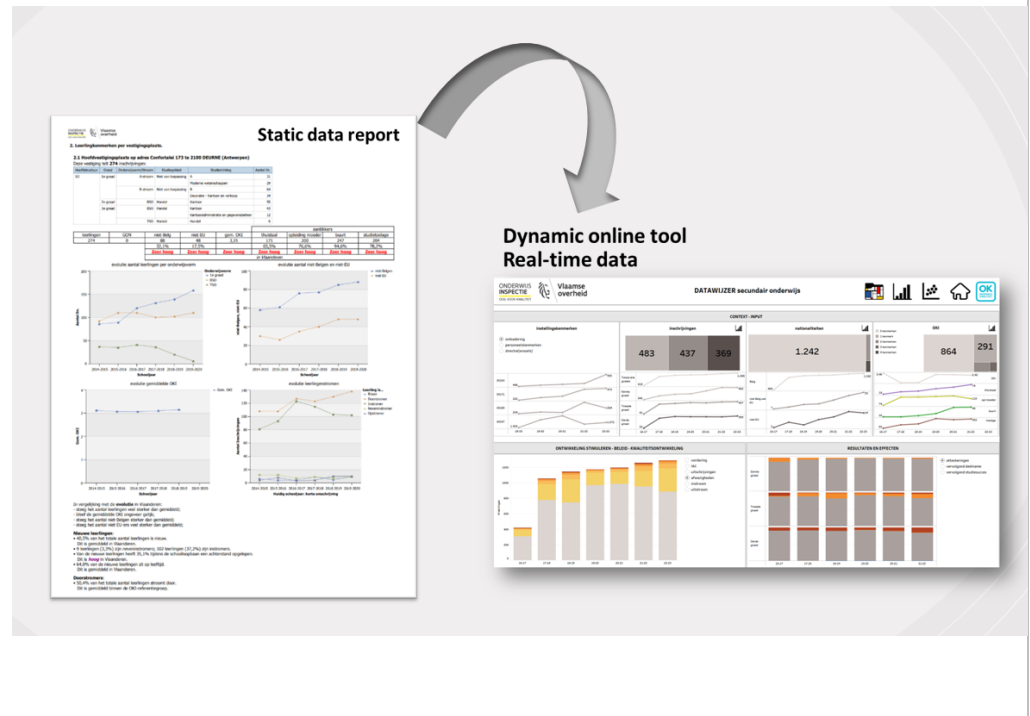
Onderbouwing van de oordelen	Inspecteurs voorzien de school of het bestuur van een duidelijke onderbouwing van het oordeel door gebruik te maken van concrete voorbeelden en bewijzen.
Sterke punten en verbeterpunten	Om er voor te zorgen dat de school of het bestuur precies weet waar ze aan kan werken, is het belangrijk dat inspecteurs sterke punten en verbeterpunten expliciet benoemen
De dialoog aangaan	Zowel de inspecteur als de school of het bestuur delen hun visie en mening. De input van de school of het bestuur wordt serieus genomen; ze zijn gelijkwaardige gesprekspartners.
Waardering uitspreken	De inspecteur erkent het harde werk dat tot dan toe gedaan is door de school of het bestuur en spreekt zijn waardering daarvoor uit
Behoud van de relatie	Ongeacht het oordeel, wordt aandacht geschonken aan het behoud van een goede relatie met de school of het bestuur.
Rekening houden met de context	Om tot een eerlijk en redelijk oordeel te komen, houdt de inspecteur rekening met de specifieke situatie en context waarin een school of bestuur zich op dat moment bevindt.

De ontwikkelingsgerichte dialoog in Vlaanderen

Fase 1: waarnemen	De inspecteur observeert lessen en andere activiteiten. Hij bestudeert documenten die de instelling aanreikt. Hij bestudeert het instellingsportret, analyseert en interpreteert data over de instelling. De inspecteur stelt hierbij zijn oordeel uit. Via (non-verbale) communicatie toont hij interesse. Hij heeft evengoed oog voor wat er niet gezegd of getoond wordt.
Fase 2: Inleven	De inspecteur stelt zich empathisch op, erkent de teamleden als experts en is zich bewust van hun professionele kwetsbaarheid. De inspecteur denkt en interpreteert vanuit de context, de input en het (ped)agogisch project (voor so: visie) van de instelling. In deze fase zal de inspecteur luisteren, samenvatten en doorvragen. De inspecteur stelt zijn oordeel uit.
Fase 3: Aanreiken	In dialoog formuleert het doorlichtingsteam de overeenkomsten en verschillen tussen de aanpak van de instelling en de kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit. Het team analyseert, samen met de instelling, sterke punten en knelpunten. Het team verkent, samen met de instelling, mogelijke doelen en acties ter verbetering en benoemt succesfactoren als hefboom naar de toekomst. Dit alles gebeurt door samen te reflecteren. Hierbij kan de voorlopige inschatting door het doorlichtingsteam nog worden genuanceerd of aangepast.
Fase 4: Beoordelen	Het doorlichtingsteam expliciteert zijn definitieve inschaling in ontwikkelingsschalen en motiveert die beslissing. Het benoemt de sterktes en de knelpunten. Het team benoemt de succesfactoren als hefboom. Het bespreekt de mogelijke doelen en acties. In deze fase handelen de inspecteurs objectief. Het team formuleert duidelijk en onderbouwd zijn oordeel. De inspecteur formuleert het oordeel en de onderbouwing als teambeslissing. Het team handelt empathisch en respectvol. Het biedt de instelling een haalbaar perspectief.

De Vlaamse DataWijzer

De DataWijzer is een online en interactief instrument dat data, gerelateerd aan het referentiekader voor onderwijskwaliteit (het OK), in samenhang visualiseert. De DataWijzer biedt elke school een eigen online dashboard dat zowel actuele en beschikbare data ontsluit als de eigen data positioneert ten opzichte van dynamische referentiegroepen.

1. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Engeland

Ofsted (De Engelse inspectie) heeft zowel schriftelijk als mondeling gereageerd. Meerdere Engelse collega's hebben nagedacht over de schriftelijke reactie (met links naar verdiepende documentatie). Dit hebben we opgevolgd door een interview met de adjunct directeur 'school and education' op 9 augustus.

Context toezicht

Engeland heeft een gedecentraliseerd stelsel en vrije schoolkeuze. Ofsted zegt uitdrukkelijk geen 'improvement agency' te zijn, maar vooral een normstellende rol te hebben in het gehele onderwijsveld (Ofsted staat ook voor Office for Standards in Education). Hier maken ook besturen deel van uit. Dit maakt Ofsted een toezichthouder in de klassieke zin van het woord.

Ofsted werkt sinds 2019 met het EIF (Education Inspection Framework) dat zich sterk richt op het brede schoolcurriculum. Het kader bestaat uit vier standaarden, waarbij 'quality of education' de helft van het gewicht inneemt. Hiervoor worden zogenaamde 'deep dives' gedaan in drie a vier vakgebieden, door meerdere lessen te bezoeken, werkboeken te bekijken en intensieve leerlingengesprekken te voeren. Inspecteurs verwachten een goed doordacht aanbod met een logische opbouw (intent), passende vakdidactiek en leskwaliteit (implementation) en zichtbaar/meetbaar resultaat (impact).

Het toezicht op het brede curriculum beperkt zich niet tot het instellingstoezicht. Ook in het stelseltoezicht worden en veel onderzoeksrapporten, video's, infographics, podcasts, e.d. gepubliceerd over wat hoe goed vakonderwijs er per vakgebied uitziet.

Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?

Ofsted reageerde uitdrukkelijk dat zij geen 'improvement agency' zien, en stimulerend toezicht niet als hun taak te zien. Het leidende principe in hun strategie voor 2022-2027 is wel dat ze "een kracht voor verbetering zijn door intelligent, verantwoordelijk en gericht gebruik van inspectie, regelgeving en inzichten".

Met het oog hierop publiceren zij zowel inspectierapporten, onderzoeksrapporten naar thema's, en hun annual report. Dit is zeer vergelijkbaar met Nederland. Vanaf april 2021 publiceren ze ook een reeks vakspecifieke onderzoekstudies (waarin gepubliceerd is wat onderzoeksbewijs/wetenschap vertelt over kwalitatief hoogstaand onderwijs in elk vakgebied) en vakrapporten (waarin de kwaliteit van het specifieke vakonderwijs in Engeland wordt beschreven-vergelijkbaar met onze Peil.punt onderzoeken, maar dan bovensectoraal, gemeten op meerdere jaarlagen, en gebaseerd op deep dives-en dus geen toetsen). Ze geven aan dat deze rapporten nuttig zijn voor vak en leerplan/curriculumleiders op scholen, en dat deze op grote schaal gedownload worden.

Verder beoordeelt Ofsted scholen als 'Outstanding', om aan ouders duidelijk te maken waar goed onderwijs gegeven wordt.

Hoewel dit nadrukkelijk geen stimulerend toezicht genoemd mag worden in Engeland, hebben zowel het instellingstoezicht en het stelseltoezicht zeker wel een stimulerende werking (volgens onze principes).

Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?

Ja – een school die alleen aan de wettelijke minimumnorm voldoet, maar niet aan de normen die Ofsted stelt, wordt beoordeeld als *'verbetering nodig'*. Dit is een vrij grote groep, 10% van de scholen.

Een school die niet voldoet aan het wettelijk minimum krijgt het oordeel *'ontoereikend'*. Dit betreft 5% van de scholen.

Een school die voldoet aan alle normen die zij stellen (die verder gaan dan de wettelijke minimumnorm) wordt als *'goed'* beoordeeld (70%), en een school die aan de normen overstijgt is *'uitmuntend'* (15%).

Deze hoge percentages hebben een extra stimulerende werking in het veld, omdat de kans groot is om Onvoldoende te worden, maar om Goed te worden.

Bij de beoordeling van standaarden wordt eveneens gebruik gemaakt van een vierpuntsschaal (outstanding, good, requires improvement en inadequate). Ook op het niveau van standaarden kun je dus spreken van stimulerend toezicht.

Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?

Ofsted geeft hier geen specifiek antwoord maar verwijst naar de [wetenschappelijke onderbouwing](#) van hun kader, die laat zien waarom ze de criteria en standaarden hebben geselecteerd die momenteel in hun EIF staan. Denk aan de onderbouwing voor de focus op het curriculum, maar ook effectieve pedagogiek en didactiek, (formatieve en summatieve) toetsing om het effect te meten, e.d. Hiermee rechtvaardigt Ofsted eigenlijk het huidige toezicht.

Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?

Ja. De Engelse inspectie is wettelijk verplicht om scholen te identificeren in de 'categorie van zorg', wat overeenkomt met scholen die niet aan het wettelijk minimum voldoende, het 'ontoereikende oordeel', en scholen die niet voldoen aan de minimumnormen van Ofsted, wat overeenkomt met het oordeel 'vereist verbetering'.

Ook identificeren ze 'goede' en 'uitstekende' scholen. Ofsted zegt dat dit de beste manier is om ouders een eenvoudig inzicht te geven in de kwaliteit scholen en om een eenvoudige vergelijking mogelijk te kunnen maken. Ouders in Engeland gebruiken, meer dan in Nederland, de inspectie-oordelen om een school te kiezen. Ook andere ranglijsten, zoals league-tables op basis van centrale toetsen zijn populair.

Scholen, ouders, stakeholders en pers reageren sterk op het Engelse eindoordeel. Dit kent positieve kanten (scholen zijn sterk gebrand op Voldoende en Goed), maar ook negatieve kanten ('gaming' om maar niet onvoldoende te worden-gaming houdt in dat scholen bijvoorbeeld bewust leerlingen uitsluiten van centrale toetsen, centrale toetsen afnemen die altijd hoog scoren-alleen of gerichte toetstrainingen geven om hoog te scoren), vertrekkende leerlingen en leraren, negatieve pers en zelfs een zelfmoord onlangs. Deze zelfmoord heeft het Engelse onderwijs behoorlijk op z'n kop gezet en de weerstand die er al was tegen het Engelse eindoordeel verder versterkt. Dit blijkt uit een onderzoek door de Engelse lerarenbond '[Beyond Ofsted](#)' en schoolleidersbond [RETHINKING SCHOOL INSPECTION](#) en het rapport [Improvement through empowerment](#) van IPPR, the Institute for Public Policy Research, die allen oproepen om te stoppen met het eindoordeel.

Tot nu toe verdedigt Amanda Spielman het eindoordeel met dat het hele Engelse onderwijssysteem gebaseerd is op deze oordelen. Alleen een politiek besluit kan hier verandering in brengen, zegt zij. Dit [artikel in The Guardian](#) geeft de onrust en de reactie van Ofsted hierop weer.

Ofsted heeft wel een aantal andere maatregelen getroffen om tegemoet te komen aan de wensen uit het veld, en de onrust die is ontstaan:

- duidelijkheid over in welke periode een school een inspectie kan verwachten (in plaats van totaal onverwacht en onaangekondigd)
- een toezegging om rekening te houden met het welzijn van het personeel bij het vormen van oordelen en het overwegen van de impact het onderzoek op het welzijn van het personeel.
- Op korte termijn een nieuw onderzoek naar Safeguarding, als een school om deze reden onvoldoende is geworden. De school krijgt dan wel een rapport met het nieuwe eindoordeel Voldoende.
- Verduidelijking over de criteria en normen die gelden voor de beoordeling voor 'Safeguarding'.
- Verbetering van het klachtenprocedure voor klachten tegen Ofsted-oordelen.

De nieuwe chief inspector Sir Martyn Oliver is direct gestart met 'the big listen' en een training voor alle inspecteurs in houding en bejegening.

Het is belangrijk om te weten dat Ofsted geen herstelonderzoeken binnen een jaar uitvoert, met een rapport en nieuwe oordelen. Scholen krijgen negen maanden de tijd om zich te verbeteren, maar hier wordt niet over gerapporteerd. Als het niet lukt om te verbeteren worden deze scholen door DfE overgeplaatst naar een goed bestuur, een 'academy trust' die moet zorgen dat de school verbetert. Zij hebben het vertrouwen van DfE en Ofsted heeft geen zicht op de verbetering. Zo'n school staat vaak nog vijf jaar met het onvoldoende eindoordeel gepubliceerd, tot een nieuw regulier onderzoek. Ook een Outstanding school behoudt zijn eindoordeel tot het nieuwe onderzoek vijf jaar later. De hoge percentages onvoldoende en goede scholen geven daarom een enigszins vertekend beeld.

Het percentage scholen met het eindoordeel 'requires improvement' of 'inadequate' is evengoed flink gedaald sinds het nieuwe kader (van 32% naar 15%). De Department for Education geeft als belangrijkste reden dat zij onvoldoende/zwakke scholen overplaatsen, naar goed functionerende MAT's (multi academy trusts-dit zijn overkoepelende besturen die aangestuurd worden door DfE). De DfE streeft er uiteindelijk naar om alle scholen onder te brengen deze MAT's. Zie verder [Written evidence submitted by the Department for Education](#)

2. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Ierland

Op 18 juli spraken wij twee mt-leden van de Ierse inspectie. Verder hebben we diverse documenten en kaders bekeken. Het werkbezoek aan Ierland in maart 2023 heeft de informatie verder gevoed.

Context toezicht

In tegenstelling tot Ofsted is de Ierse inspectie juist uitdrukkelijk wel een 'improvement agency' (naast de waarborging). De Ierse inspectie is niet onafhankelijk, maar fungeert als afdeling van het ministerie. Inspecteurs brengen veel tijd door op scholen en onderhouden regelmatig contact. De Ierse inspectie legt eveneens verantwoording af en beoordeelt scholen. Het inspectierapport dient echter als basis voor steun en advies (ook vanuit andere stakeholders) en kan zelfs helpen met het verkrijgen van extra financiering.

Er is toezicht op vier niveaus: system, region, local authorities (besturen) en instellingen. Er is een breed palet aan onderzoekstypen ('inspection models'- bijvoorbeeld whole school, subject/curriculum inspections, safeguarding, advisory visits DEIS, transition inspections en follow-through inspections- beschreven in guidelines per sector), waaruit op maat kan worden gekozen. De onderzoekstypen variëren in duur, focus en mix van toegepaste methoden.

Het Ierse kader bestaat uit 16 standaarden. Het is sturend en gericht op zelfevaluatie, bedoeld voor onderwijspersoneel (schoolleiders, maar ook leraren en besturen). Het is echter ook normstellend (bedoeld voor verplichte interne-zelfevaluatie en externe evaluatie door inspectie). Alleen bij whole school inspections worden alle standaarden beoordeeld, in andere gevallen wordt er slechts een selectie beoordeeld. Bij 'curriculum-inspections' worden de standaarden beoordeeld, op basis van het onderwijs in het betreffende vakgebied. De Ierse inspectie geeft bewust geen eindoordeel. Ook kent de Ierse inspectie geen financieel sanctioneringsbeleid. Wel is er intensief ondersteunend vervolgtoezicht. In uitzonderlijke gevallen kan er wel worden geëscaleerd naar een interim bestuur.

Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?

De Ierse inspectie ziet stimulerend toezicht uitdrukkelijk wel als haar taak (met name op instellingsniveau). Dit komt duidelijk tot uitdrukking in hun kader, dat ook dient als zelf-evaluatie-tool, maar ook in het toezicht zelf, dat sterk ondersteunend en stimulerend van aard is. Verder publiceert zij allerlei ondersteunend materiaal en organiseren zij workshops en dergelijke.

De Ierse inspectie heeft ook de zogenaamde 'unannounced one-day-inspections' waarbij er geen oordelen worden gegeven of rapporten worden gepubliceerd. Scholen hebben de kans om 'low-key' te horen wat er wel en niet goed gaat en om een open dialoog aan te gaan met inspecteurs. Deze onderzoeksvorm wordt door zowel inspecteurs als scholen als sterk stimulerend ervaren.

Zij publiceren eens in de vier jaar een 'Chief Inspector's Report' dat gericht is op publiek en beleidsmakers. Hier staan ook aanbevelingen in voor het veld. Zij doen ad hoc thema-onderzoeken in opdracht van het ministerie, of op eigen initiatief. Hier zit geen langdurig stimulerend beleid achter, zoals in Nederland.

In het verleden zijn verder enkele casestudies gedaan bij een aantal succesvolle DEIS scholen om te zien welke factoren bepalend waren voor het succes van die scholen. Deze zijn destijds gepubliceerd, als vorm van beloning. Dit is al weer een aantal jaar geleden, is geen vast beleid. Er wordt nu weer gekeken om dit opnieuw te doen. DEIS-scholen zijn scholen met een hoog percentage kansarme leerlingen.

Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?

Ja die is er. Ierland werkt met een 5-puntsschaal (op standaardniveau, er is geen eindoordeel):

- Very good
- Good
- Satisfactory
- Fair
- Weak

Er loopt nu discussie om hier een zesde oordeel aan toe te voegen, namelijk 'excellent'. De Inspectie zou in de toekomst wel het verschil tussen 'heel goed' 'excellent' expliciet willen maken om op die manier scholen te motiveren om nog beter te willen gaan presteren. Op dit moment wordt onderzocht wát het is dat 'heel goed' van 'excellent' onderscheidt. Dit onderzoek moet voor de inspectie een 'common understanding of excellence' opleveren. Naast de literatuurstudie wordt aan inspecteurs gevraagd hoe zij excellent onderwijs omschrijven, in welke les zij dit hebben geobserveerd en hoe dit verschilde van een 'goede' les.

We benadrukken nogmaals dat het kader er ook is voor zelfevaluatie en dat scholen deze daar ook voor moeten gebruiken (zelfevaluatie is verplicht in Ierland via het SSE-programma, waar de inspectie ondersteuning bij geeft). Dit heeft een sterk stimulerende werking.

Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?

Hier is geen direct onderzoek naar gedaan, echter het DEIS-programma voor scholen met een social-economisch achtergestelde populatie is bewezen effectief. Deze scholen krijgen niet alleen extra geld, middelen en ondersteuning van het ministerie maar ook toegespitst toezicht, dat stimulerend van aard is.

Hoe scholen denken over de verplichte zelfevaluatie is opvallend positief. Tijdens ons werkbezoek aan Ierland blijkt er brede steun te zijn voor het onderzoeks/kwaliteitskader van de Ierse inspectie en ervaren scholen het als hulpmiddel om hun onderwijskwaliteit te verbeteren. Dat geldt ook voor het toezicht; Ierse scholen hebben een bijna persoonlijke band met hun inspecteur, en hebben hoge waardering voor hun kennis en bijdrage aan de onderwijskwaliteit.

Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?

De Ierse inspectie gebruikt bewust geen 'overall judgement' omdat ze niet willen bijdragen aan het ontstaan van ranglijsten (league tables). Ranglijsten zijn ook per wet verboden in Ierland.

De Ierse inspectie vindt dat een totaaloordeel 'onvoldoende' demotiverend kan werken bij onderwijspersoneel en het risico heeft op vertrek van leraren en leerlingen. Dit is juist niet wat een school nodig heeft, eerder meer ondersteuning en

meer/betere leraren. Met een genuanceerd beeld waarin ook wordt benadrukt wat er wel goed gaat, is de kans op zulke negatieve effecten kleiner.

De Ierse inspectie wil ook voorkomen dat scholen die in totaal als 'goed' of 'excellent' worden beoordeeld, achterover gaan leunen en geen motivatie meer hebben om te verbeteren. Terwijl er ook altijd aspecten zijn die beter kunnen. Het zeer gedifferentieerde Ierse kader maakt dat goed duidelijk.

De Ierse inspectie neemt de context van een school mee in hun oordelen. Zij vinden het belangrijk om ook het harde werken van schoolleiders en leraren te erkennen en waarderen. Er wordt gekeken naar de kwaliteit van learning and teaching, waarvan 'learning outcomes' slechts één onderdeel zijn. Er wordt ook gekeken naar 'learning experiences'; de mate waarin de leerlingen gemotiveerd zijn en actief deelnemen.

Indien u geen gebruik maakt van eindoordelen, hoe zorgt u er voor dat:

- a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
- b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit.

Scholen moeten zich verantwoorden over hun verbetering middels het verplichte zelfevaluatie programma (SSE-school self evaluation). Inspecteurs schenken veel aandacht aan scholen die onvoldoende kwaliteit laten zien. Zij blijven daar op bezoek gaan, totdat de tekortkomingen zijn opgeheven, en worden hierbij vaak ondersteund door 'school support services'. Zo ontkomen scholen er niet aan om zich te verbeteren.

De rapporten van de 'graded' inspecties worden gepubliceerd op internet. Ouders kunnen dus zien op welke gebieden scholen het wel of niet goed doen. De Ierse inspectie is onderdeel van het ministerie, waarbij er overleg is over scholen waar veel aan de hand is.

3. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Malta

We spraken op 5 september de hoofdinspecteur van de Maltese inspectie. Zij stuurde ons daarna nog enkele documenten.

Context toezicht

Malta is gecentraliseerd en kent geen vrije schoolkeuze. De Maltese inspectie heeft een goede naam; scholen hebben het gevoel dat de inspectie er is om hen te helpen en advies te geven. Het toezicht is zowel waarborgend als stimulerend van aard.

Malta kent twee typen inspecties:

- Education review voor stimulerend toezicht: ze beoordelen de kwaliteitsgebieden leadership & management (drie standaarden, met daaronder succes criteria), learning & teaching (drie standaarden) en School ethos (drie standaarden). Deze review is ontwikkelingsgericht van aard en staat in het teken van guidance & advice.
- Regulation and Compliance voor waarborgend toezicht: er wordt gekeken of een school zich aan de regels houdt en of er geen wetten worden overtreden. Deze inspectie is wat strenger van aard en wordt gebruikt bij risico-scholen.

De inspectie heeft tien inspecteurs die education reviews uitvoeren (ze worden 'education officers' genoemd). Zij hebben allemaal een achtergrond in onderwijs en ervaring in management. Er zijn zes inspecteurs die compliance inspecties uitvoeren (zij worden 'compliance officers' genoemd).

Het streven is om elke school ten minste eens per 5 jaar te bezoeken. Rapporten worden bewust niet openbaar gemaakt, om concurrentie te voorkomen. Ouders kunnen rapporten wel opvragen bij de inspectie, en dit gebeurt ook.

Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?

Ja, zij zien zichzelf zowel als een waarborgende en als een stimulerende inspectie. Zij maken gebruik van aparte kaders en aparte teams voor beide vormen van toezicht. Met name de ontwikkelingsgerichte 'education reviews' (zie boven) zijn stimulerend van aard. Rapporten worden echter niet openbaar gemaakt, ze richten zich op de intrinsieke motivatie van scholen om beter te willen worden.

Iedere twee jaar organiseert de inspectie verder een 'good practice seminar' voor scholen en schoolleiders. Men komt fysiek bij elkaar (dat kan want Malta is klein). Hier worden bepaalde scholen in de spotlight gezet en worden good practices uitgewisseld. Het is ook een mooie gelegenheid om te netwerken en ideeën op te doen.

Ze plannen ook een mini-workshops gericht op een bepaald thema (binnenkort één over kwaliteitszorg op scholen), waar ze ook enkele good practices zullen highlighten.

Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?

In Malta beoordelen inspecteurs een vast aantal standaarden (tenzij ze een eendaags onaangekondigd onderzoek doen, dan volgen geen oordelen maar wel

beschrijvingen). Ze beoordelen alleen met voldoende of onvoldoende. Uit de tekst en woordkeuze blijkt of de inspecteur deze standaard binnen het oordeel hoog of laag waardeert. De inspectie schrijft een uitgebreid rapport voor de schoolleiding en een samenvattend rapport voor de leraren. De schoolleiding dient een rapport voor de ouders te schrijven en deze eerst aan de inspecteur voor te leggen ter verificatie. Daarna moet de school deze naar de ouders/leerlingen sturen.

Na enkele weken volgt een follow-up meeting als er verbeteringen nodig zijn en de school moet dan een plan van aanpak hebben. De uitvoering hiervan wordt gemonitord door de inspectie.

Er wordt momenteel gewerkt aan de uitwerking van het kader in een zelfevaluatie-kader in rubrics met een driepuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed). Dit kader is uitsluitend bedoeld als zelfevaluatietool waarmee de school zichzelf kan beoordelen en zo bepalen of zij beter dan 'adequate' presteren, of wat zij moeten doen om echt Goed te presteren.

Bij het toezicht op kinderopvang werkt de inspectie wel met een 'certificate of excellence'. Kinderopvang wordt verzorgd door (commerciële) organisaties en ouders hebben hier wel een vrije keuze in. Om deze reden zijn deze rapporten wel openbaar en is concurrentie om betere kwaliteit te leveren juist wenselijk.

[Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?](#)

Malta werkt bewust met een tweepuntschaal, zonder eindoordeel, omdat er anders een vorm van 'ranking' zou ontstaan. Dit is niet in het belang van de onderwijskwaliteit denken zij, temeer omdat het onderwijsbeleid gecentraliseerd is en er geen sprake is van vrije schoolkeuze. Inspecteurs maken in de tekst duidelijk op welke gebieden scholen het echt goed doen, of slechts net aan voldoende. Dit zien zij als voldoende stimulerend om de intrinsieke motivatie van schoolleiders en leraren aan te spreken.

[Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?](#)

Malta maakt geen gebruik van een totaaloordeel. Inspecteurs geven alleen per standaard een oordeel: voldoende of onvoldoende. Verder geven zij een beschrijving van de situatie per standaard. Uit de toon van de tekst en de aanbevelingen kan worden afgeleid hoe goed of slecht het gaat op een bepaald vlak.

De school moet een samenvatting voor ouders schrijven en deze eerst indienen bij de inspectie. Als inspectie akkoord is met de tekst moet de school dit aan de ouders sturen. Ook schrijft de inspectie een samenvatting voor leraren. Zij schrijven dus een full report voor de schoolleiding en een samenvatting voor de leraren.

[Indien u geen gebruik maakt van eindoordelen, hoe zorgt er voor dat:](#)

- a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
- b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit.

Volgens de Maltese inspectie zijn scholen voldoende gemotiveerd om zich te verbeteren met de huidige tweepuntschaal, zonder eindoordeel. De inspecteur maakt duidelijk wat er (nog) beter kan en scholen gaan hier mee aan de slag. Waar nodig is er vervolgtoezicht, totdat de school zich voldoende verbeterd heeft.

De Maltese inspectie is onderdeel van het ministerie en Malta is een klein land. Het ministerie heeft korte lijntjes met op scholen waar het niet goed gaat.

Ouders zijn afhankelijk van de berichtgeving van de school (die een samenvattend ouderrapport moeten schrijven), die echter wel gecontroleerd wordt door de inspectie. Als er onvoldoende oordelen zijn, moet de school dit dus wel communiceren met de ouders middels dit rapport. Ouders kunnen hun kinderen echter niet van school laten wisselen.

4. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Zweden

We spraken diverse Zweedse collega's op 1, 11, 21 september en op 3 november. Zij stuurden ons nog diverse documentatie.

Context toezicht

Voor 2008 was er één organisatie dat zich bezighield met beleid, curriculumontwikkeling, onderzoek en toezicht. In 2008 is deze opgesplitst en startte de onafhankelijke inspectie. Tussen 2008 en 2019 was het toezicht risicogericht en gebaseerd op wet. Na weerstand in het veld besloot men ook stimulerende onderzoeken te doen. Zweden kent daardoor nu twee soorten inspecties, die door twee aparte afdelingen gedaan worden:

1. Risico-onderzoeken (legal audits), gericht op waarborgen. Deze zijn altijd gericht op de gebieden waar risico's verwacht worden en zijn doorgaans smal. In die gebieden onderzoeken ze de wettelijke artikelen die er zijn. Het rapport maakt duidelijk aan welke wetsartikelen de school niet voldoet, en wat het vervolgtoezicht is. Er is geen eindoordeel. Zweden sanctioneert sneller en steviger dan wij, na enkele herstel mogelijkheden gaan ze door op sluiting. Ze hebben dit jaar al veel scholen gesloten.
2. Kwaliteitsonderzoeken bij geen risico's (quality audits), gericht op stimuleren. Dit kader is vergelijkbaar met het onze, en is ook stimulerend van aard, waarbij er wordt geoordeeld op 3-puntschaal (onvoldoende, voldoende, goed). Onvoldoende oordelen zijn net als in ons kader gebaseerd op wet, en hier volgen herstel opdrachten uit. De inspectie kan echter niet sanctioneren op basis van zo'n onderzoek, dan is er eerst een legal audit nodig.

De afdeling die zich bezighoudt met de legal audits heeft juristen in dienst en inspecteurs hebben vaak ook een juridische achtergrond (al dan niet in combinatie met een onderwijskundige achtergrond). De afdeling die zich bezighoudt met de quality audits werkt vooral met onderwijskundige inspecteurs.

Zweden baseert risico-detectie vooral op de verplichte vragenlijsten die zij jaarlijks versturen naar alle schoolleiders, leraren en leerlingen. Daarnaast spelen klachten een belangrijke rol en kengetallen zoals wij die ook hebben. Er zijn geen centrale toetsen.

Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?

Ja, sinds 2019. Daarvoor was de Zweedse inspectie uitsluitend gericht op waarborgen en handhaven van de wettelijke minimum normen. Scholen die onderzocht werden gaven aan ook te willen horen wat er goed gaat (de legal audits geven alleen de tekortkomingen weer), en ook te willen horen hoe zij zich op andere vlakken konden verbeteren dan alleen de wettelijke tekortkomingen.

Het kader voor de quality audits is daarom toen ontwikkeld. Deze kwaliteitsonderzoeken zijn breed en bevatten stimulerende oordelen en teksten.

Daarnaast gebruikt de Zweedse inspectie thema-onderzoeken (dit zijn altijd kwalitatieve onderzoeken van 30 scholen) op een zeer stimulerende manier. Scholen

krijgen namelijk altijd een schoolrapport met oordelen en bevindingen over het thema. Als er onvoldoende oordelen zijn, moet de school na zes maanden een rapport naar de inspectie sturen om aan te tonen dat ze de kwaliteit verbeterd hebben. De inspectie stuurt dan een brief of ze voldoende vertrouwen hebben of niet. Zo niet, dan kan de inspectie besluiten om een 'legal audit' uit te voeren.

Aan de bovenkant selecteert de inspectie 'good practices' die een prominente plek krijgen in het landelijk rapport, en die ook een belangrijke rol krijgen in het webinar dat vrijwel altijd georganiseerd wordt na een thema-onderzoek. Deze webinars worden goed bezocht door het gehele scholenveld en gemeenten en besturen. De inspectie vertelt in zo'n webinar over het onderzoek, de uitkomsten en de aanbevelingen die ze doen. De good practice-scholen vertellen vervolgens hoe zij het aangepakt hebben, of over hoe het onderwijs er op hun scholen uitziet als concrete case-studies ter inspiratie voor de andere scholen.

[Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?](#)

Ja, voor quality-audits. Deze standaarden worden beoordeeld op een driepuntsschaal, beschreven in rubrics. Bij legal audits gaat het alleen om de basiskwaliteit.

[Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?](#)

De quality audits zijn populair bij scholen, in tegenstelling tot de legal audits en de onderzoeken naar klachten. Dit is te verklaren, omdat er geen direct sanctioneringsgevaar is bij de quality audits en het scholen de kans geeft om hun sterke kanten te laten zien, en te horen hoe het onderwijs (nog) beter kan.

Verder worden webinars bij thema-onderzoeken goed bezocht. Een laatste voorbeeld is een webinar over een thema-onderzoek naar studie- en beroepskeuze-begeleiding van scholen in gemeenten met een laag opleidingsniveau. In het rapport staat dat deze scholen moeten compenseren voor het gebrek aan begeleiding vanuit huis en dat dit onvoldoende gebeurt. De good practices hebben zowel in het rapport als de webinar een prominente plek. Dit wordt zowel door de scholen zelf gewaardeerd (zij voelen zich beloond voor het goede onderwijs), als door andere scholen, die het voorbeeld kunnen gebruiken om op hun eigen onderwijskwaliteit te reflecteren.

[Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?](#)

Nee, in beide onderzoeken werkt de Zweedse inspectie niet met een eindoordeel. De quality audits leveren een profiel op, en de legal audits een set wetsartikelen waar een school niet aan voldoet, met herstelopdrachten. Een eindoordeel voegt volgens de Zweedse inspectie niks toe aan de druk om te verbeteren (bij onvoldoende scholen) en zou bij 'goede' scholen het risico kunnen vergroten dat zij denken dat er niks meer te verbeteren valt.

[Indien u geen gebruik maakt van eindoordeelen, hoe zorgt er voor dat:](#)

- a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
- b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit.

In het Zweedse toezicht is er streng handhavingstoezicht na 'legal audits'. Die druk is dus groot. De Zweedse inspectie werkt niet met een ouderrapport en de rapporten bevatten veel juridisch en taai jargon. Gemeenten, besturen en schoolleiders worden sterk betrokken bij het vervolgtoezicht, echter leraren en ouders krijgen er minder

van mee. Er is geen speciaal rapport voor ouders, en inspectierapporten worden ook niet veel bekeken door ouders. Tijdens ons werkbezoek bleek dat ook leraren niet betrokken werden (niet door de inspectie in ieder geval en in dit geval ook niet door de schoolleider en bestuur). Mogelijk gebeurt dit wel bij een positief rapport na een 'quality audit' of thema-onderzoek.

5. Stimulerend toezicht en totaaloordeel in Schotland

We brachten in februari 2023 een werkbezoek aan de Schotse inspectie in het kader van het project 'Civic Values and Skills. Verder spraken we hen twee maal in Nederland.

Context toezicht

De missie van de Schotse inspectie is 'to secure improvements in education and wellbeing of the Scottish learners'. Ze werken vanuit de principes 'wisdom, justice, compassion and integrity'. De Schotse manier van toezicht houden is gebaseerd op vertrouwen in de scholen en hun rol kenmerkt zich door te motiveren en ondersteunen.

De inspectie schrijft geen harde oordelen maar neemt slechts aanbevelingen op in het rapport. Wanneer een school onvoldoende presteert, worden er vervolfbezoeken gepland, maar er volgen geen sancties. Er wordt juist gezorgd voor extra ondersteuning (en indien nodig aanvullende financiering). Wanneer het niet lukt om het onderwijs te verbeteren of als een school onwelwillend is, wordt de local authority aangesproken (die eindverantwoordelijkheid is). Als dat ook niet helpt wordt er de local authority geïnspecteerd, en kan het zo zijn dat andere personen de besturing moeten overnemen. Een school sluiten op verzoek van de inspectie is ondenkbaar in Schotland.

De Schotse inspectie is nu bezig met het vormgeven van een onafhankelijk bestuur. In 2024 is het de bedoeling dat er drie (gescheiden) organisaties bestaan die elk vanuit hun eigen invalshoek bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs: 'curriculum and assessment agency', 'education improvement agency' en 'inspectorate of education'.

De inspectiebezoeken die worden uitgevoerd, variëren van 2 tot 5 dagen. Het team (variërend van twee tot tien personen) bestaat uit verschillende soorten inspecteurs. Er zijn 'gespecialiseerde inspecteurs' en 'community learning and development' inspecteurs. De Schotse inspectie houdt (naast regulier scholentoezicht) tezamen met andere toezichthouders toezicht op community learning development (CLD). Met als onderbouwing dat 'it takes a village to raise a child'. Ze onderzoeken daarbij het functioneren van de relevante organisaties in een wijk of dorp, zoals jeugdzorg, politie, gemeente (denk aan ondersteuning passend onderwijs, maar ook schuldhulpverlening), sportverenigingen, arbeidsmarkt, kerk, etc.

Het toezicht op scholen gaat volgens een 'sample approach' van 10% van het geheel. Dit betekent dat scholen die geen risico's vertonen eens in de tien jaar worden geïnspecteerd. Daarnaast houden ze jaarlijkse 'engagement visits' van één dag (één inspecteur) zonder oordelen.

Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja, wat zijn hiervoor de belangrijkste aanpakken en instrumenten?

De Schotse inspectie ziet stimulerend toezicht eveneens uitdrukkelijk wel als haar taak. Dit komt duidelijk tot uitdrukking in hun kader, dat ook dient als zelf-evaluatie-tool, maar ook in het toezicht zelf, dat sterk ondersteunend en stimulerend van aard is.

De *zelfevaluatie* van scholen neemt een centrale positie in bij het inspectie onderzoek. Het kader dat de inspectie hanteert, vormt tevens het zelfevaluatiekader voor de scholen (net als Ierland). Dit zorgt er ook voor dat het gehele veld 'dezelfde taal spreken'. Gemeenten, besturen en scholen maken hier op grote schaal gebruik van. Het kader is niet gebaseerd op wetgeving, maar is ontwikkeld in samenwerking met vertegenwoordigers van verschillende stakeholders uit het veld.

Door middel van deze zelfevaluatie kunnen scholen hun 'highly effective practices' indienen en bevestigd krijgen via een inspectie-onderzoek. Uiteraard zijn scholen teleurgesteld als de inspecteurs dan juist geen hoge beoordelingen geven.

Alle scholen krijgen ieder jaar een '*engagement visit*' van één inspecteur (een halve tot een hele dag). Dit leidt niet tot oordelen of rapportage, maar zorgt er wel voor dat inspecteurs een vinger aan de pols houden, en scholen gemotiveerd zijn om blijvend te werken aan onderwijsverbetering. Scholen hebben de kans om 'low-key' te horen wat er wel en niet goed gaat en om een open dialoog aan te gaan met inspecteurs. Deze onderzoeksvorm wordt door zowel inspecteurs als scholen als sterk stimulerend ervaren.

De inspectie werkt ook met zogenaamde '*associate assessors*', vaak zijn dit schoolleiders of andere onderwijsprofessionals die naast hun reguliere baan ook deelnemen aan een inspectie. Zij krijgen ieder jaar een training en nemen één tot twee keer per jaar deel aan een inspectie, als toegevoegd inspecteur. Dit heeft volgens de Schotse inspectie een stimulerend effect op de onderwijskwaliteit en zorgt ook voor verbetering van het eigen toezicht omdat men up to date blijft over de onderwijspraktijk.

Zij werken met de nieuwsbrief 'Scotland learns' waar vooral *supporting tools* (*toolkits*) worden aangeboden. Een voorbeeld is de publicatie van [effectieve interventies voor kansengelijkheid](#).

Zij delen verder op grote schaal *good practices* door middel van beschrijvingen (case studies of good practice ([een voorbeeld](#))) en infographics ([sketchnotes](#), hier hebben ze een tekenaar voor in dienst) en webinars (professional learning sessions). Deze worden niet alleen op de website gepubliceerd, maar actief gedeeld via social media en de nieuwsbrief. Ze geven ook vrij concreet en precies weer wat de school doet, met 'questions for discussions' voor andere scholen, waardoor ze goed bruikbaar zijn voor andere scholen.

Wanneer een school goed presteert, geeft de inspecteur dit door aan een zogenaamde 'scrutiny officer'. Daarna bezoekt de scrutiny officer de school 'to amplify the voice of the school and the setting, getting a good understanding of the story of the practice.' De scrutiny officer bekijkt de context, de manier van leidinggeven op de school, checkt of er gebruik wordt gemaakt van wetenschappelijk onderzoek, en of men aansluit bij lokaal of politiek beleid. Ook wordt bekeken welk (duurzaam) effect de betreffende aanpak heeft op leerlingen, onderwijspersoneel, de schoolcultuur en/of de 'wider community'. Vervolgens wordt deze informatie middels 'sketchnotes' of cases-studies en webinars gedeeld met een breed publiek zodat iedereen er zijn voordeel mee kan doen. De betreffende school vervolgens ook nog uitgenodigd om haar verhaal te doen tijdens het Scottish learning festival. Op deze manier worden dergelijke scholen beloond en 'gevierd'. Het doel van informatiedeling is het aanzwengelen van discussie en het bijdragen bij aan professional learning.

Verder is er een aantal *landelijke programma's die verwerkt zijn in het Schotse onderzoekskader* waar divers beleid, financiering en toezicht op is, waar alle scholen en besturen van op de hoogte zijn en aan werken. Deze zijn terug te vinden in de standaarden die de Schotse inspectie beoordeelt:

Het [Curriculum for Excellence](#) moet er aan bijdragen dat elke leerling zo hoog mogelijk presteert op het gebied van taal, rekenen en burgerschap. [Getting it right for every child \(GIRFEC\)](#) moet ervoor zorgen dat alle kinderen, jongeren en hun families op het juiste moment de juiste ondersteuning krijgt. [The Scottish Attainment Challenge \(SAC\)](#) heeft tot doel dat de achterstand doe kinderen en jongeren die in achtergestelde gebieden wonen, wordt ingelopen (closing the gap en pupil equity funding).

Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal die verder gaat dan basiskwaliteit? Zo ja, hoe ziet die eruit?

Ja die is er. Schotland werkt met een 6-puntsschaal (op standaardniveau, er is geen eendoordeel):

- Excellent
- Very good
- Good
- Satisfactory
- Unsatisfactory
- Weak

Het rapport legt verslag van de huidige stand van zaken en de zaken die verbeterd moeten worden en wordt online gepubliceerd. Op iedere 'quality indicator' wordt een oordeel gegeven, maar geen (wettelijke) herstelopdrachten, slechts aanbevelingen. De grote differentiatie in oordelen werkt volgens de Schotse inspectie sterk stimulerend.

We benadrukken nogmaals dat het kader er ook is voor zelfevaluatie en dat scholen het daar ook voor moeten gebruiken. Dit heeft een sterk stimulerende werking.

Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?

Hier is geen direct onderzoek naar gedaan, maar de Schotse inspectie geeft wel aan dat de sketchnotes en case-studies veel bekeken worden en dat good practices-workshops goed bezocht worden.

Hoe scholen denken over de verplichte zelfevaluatie is opvallend positief. Tijdens ons werkbezoek aan Schotland blijkt dat er brede steun is voor het onderzoekskader en toolkits en ervaren scholen deze als hulpmiddel om hun onderwijskwaliteit te verbeteren. Ook zien we dat de nationale programma's helemaal ingebed zijn in het onderwijs, en dat scholen het volstrekt normaal vinden dan inspecteurs hier vragen over stellen en bewijs willen zien.

Zoals eerder gezegd worden de 'engagement visits' als stimulerend ervaren, om low-key aan de inspecteur te tonen waar aan gewerkt wordt en wat er goed gaat.

Onderwijsprofessionals die als 'associate assessor' werken zijn volgens Schotse collega's erg positief over de kennis die ze opdoen en hoe ze dit kunnen meenemen in hun werk.

Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling?
Waarom wel of juist niet?

De Schotse inspectie gebruikt bewust geen eindoordeel. Zij geven hiervoor dezelfde onderbouwing als de Ierse inspectie, hoewel ranking in Schotland niet verboden is. Zij laten echter wel vallen nooit het soort inspectie te willen worden dat Ofsted is.

Indien u geen gebruik maakt van eindoordelen, hoe zorgt u er voor dat:

- a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
- b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit.

Scholen moeten zich verantwoorden over hun verbetering middels het verplichte zelfevaluatie programma. Inspecteurs schenken veel aandacht aan scholen die onvoldoende kwaliteit laten zien. Zij blijven daar op bezoek gaan, totdat de tekortkomingen zijn opgeheven en escaleren desnoods richting local authority.

De rapporten worden gepubliceerd op internet. Ouders kunnen dus zien op welke gebieden scholen het wel of niet goed doen. De Schotse inspectie is onderdeel van het ministerie, waarbij er overleg is over scholen waar veel aan de hand is.

6. Het stimulerende eindgesprek

In 2018 – 2019 hebben de vier onderwijsinspecties van Estland, Litouwen, Nederland en Schotland samengewerkt aan het SICI onderzoeksproject 'Professionele Communicatie'. Het project vloeide voort uit het verzoek van SICI om de volgende vraag te beantwoorden: 'Welke elementen van eindgesprekken hebben een positieve (of negatieve) invloed op de bereidheid van scholen en bestuurders om de onderwijskwaliteit te verbeteren?'

Het doel van het project was om communicatieve aspecten en competenties te identificeren en beschrijven die worden gebruikt tijdens eindgesprekken.

De resultaten en conclusies van het onderzoeksproject worden in [het eindrapport](#) behandeld. Verder is er een [handzame poster](#) ontwikkeld die kan helpen bij het voeren van zo'n eindgesprek, maar ook bij het reflecteren op het eigen handelen en dat van collega-inspecteurs.

Heel kort samengevat dient een effectief en stimulerend eindgesprek te voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Een duidelijke onderbouwing van de oordelen (met o.a. voorbeelden)
- Het benoemen van sterke punten van de school, en de verbeterpunten
- Een gelijkwaardige dialoog, waarbij ruimte is voor tegenspraak
- Het uitspreken van waardering voor de school
- Het behoud van de relatie
- Het rekening houden met de context van de school en deze benoemen

7. De ontwikkelingsgerichte dialoog van de Vlaamse inspectie

In 2019 voerden wij een peer review uit met de Vlaamse inspectie. Tien Nederlandse inspecteurs woonden tien onderzoeken bij op Vlaamse scholen. We schreven hierover het rapport [Wat kunnen we leren van de Vlaamse inspectie?](#)

In 2018 is de Vlaamse inspectie gestart met de 'ontwikkelingsgerichte dialoog'. Inspecteurs zijn getraind om lopende het onderzoek de volgende vier fasen te doorlopen. 1. Waarnemen, 2. Inleven, 3. Aanreiken, 4. Beoordelen. Door hier zo bewust mee om te gaan, staan inspecteurs zo lang mogelijk open en wordt te voorbarig oordelen zoveel mogelijk uitgesteld.

WAARNEMEN

De inspecteur krijgt een volledig en genuanceerd beeld van de instelling. Dit gebeurt via ontvankelijk en onbevangen waarnemen. De inspecteur observeert lessen en andere activiteiten. Hij bestudeert documenten die de instelling aanreikt. Hij bestudeert het instellingsportret, analyseert en interpreteert data over de instelling. De inspecteur stelt hierbij zijn oordeel uit. Via (non-verbale) communicatie toont hij interesse. Hij heeft evengoed oog voor wat er niet gezegd of getoond wordt.

INLEVEN

De inspecteur gaat ook in gesprek met de teamleden. Hij stelt zich daarbij empathisch op, erkent de teamleden als experts en is zich bewust van hun professionele kwetsbaarheid. De inspecteur denkt en interpreteert vanuit de context, de input en het (ped)agogisch project (voor so: visie) van de instelling. Hij laat zich door de teamleden informeren over enkele concrete casussen. Hij komt te weten waarom de instelling voor een bepaalde aanpak kiest. Hij brengt succesfactoren aan de oppervlakte. In deze fase zal de inspecteur luisteren, samenvatten en doorvragen. De inspecteur stelt zijn oordeel uit. Hij heeft evengoed oog voor wat er niet gezegd of getoond wordt. De inspecteur neemt een empathische houding aan.

*Door alle informatie uit de componenten **WAARNEMEN** en **INLEVEN** samen te brengen en te bespreken, komt het doorlichtingsteam via triangulatie tot een voorlopige inschatting over de sterke punten en knelpunten van de instelling.*

AANREIKEN

In dialoog formuleert het doorlichtingsteam de overeenkomsten en verschillen tussen de aanpak van de instelling en de kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit. Het team analyseert, samen met de instelling, sterke punten en knelpunten. Het team verkent, opnieuw samen met de instelling, mogelijke doelen en acties ter verbetering en benoemt succesfactoren als hefboom naar de toekomst. Het schoolteam neemt een actief lerende rol op. Een zelfinschatting (al dan niet aan de hand van de ontwikkelingsschalen) door de instelling en vooral de motivering ervan kan een bijkomend aanknopingspunt zijn, indien de instelling daar zelf voor kiest en ze de zelfinschatting spontaan als aanknopingspunt van het gesprek inbrengt

Dit alles gebeurt door samen te reflecteren. Hierbij kan de voorlopige inschatting door het doorlichtingsteam nog worden genuanceerd of aangepast.

BEOORDELEN

Het doorlichtingsteam expliciteert zijn definitieve inschaling in ontwikkelingsschalen en motiveert die beslissing. Het benoemt de sterktes en de knelpunten. Het team benoemt de succesfactoren als hefboom. Het bespreekt de mogelijke doelen en acties. In deze fase handelen de inspecteurs objectief. Het team formuleert duidelijk en onderbouwd zijn oordeel.

De inspecteur formuleert het oordeel en de onderbouwing als teambeslissing. Het team handelt empathisch en respectvol. Het biedt de instelling een haalbaar perspectief.

Bij het **WAARNEMEN** en **BEOORDELEN** ligt het zwaartepunt van het initiatief bij het doorlichtingsteam. Het **INLEVEN** en **AANREIKEN** maken duidelijk zichtbaar dat het doorlichtingsteam en de instelling evenwaardige gesprekspartners zijn in de ontwikkelingsgerichte dialoog. Door een doordacht en evenwichtig samenspel van de vier componenten ontstaat een dynamisch continuüm dat schoolteams ondersteunt om overeenkomsten en verschillen te (h)erkennen tussen hun aanpak en de kwaliteitsverwachtingen, en dat doorlichtingsteams ondersteunt hun controlerende en stimulerende rol te combineren.

In de fase van **AANREIKEN** wordt gebruik gemaakt van activerende werkvormen bij de gesprekken met behulp visueel materiaal. Denk daarbij een zelf-evaluatie materiaal waarbij gesprekspartners zichzelf kunnen beoordelen, stellingen die bediscussieerd kunnen worden, en dergelijke, om zo de overeenkomsten en verschillen tussen beelden van de inspecteurs en gesprekspartners boven tafel krijgen. Dit stimuleert het zelfreflecterend vermogen van de school en geeft draagvlak voor de uiteindelijke oordelen van de inspectie.

Bijlage Onderbouwing scan en verdiepende interview-vragen

Tijdens de interviews gaven we de volgende onderbouwing voor onze scan en stelden we onderstaande vragen (vertaald naar het Engels).

Stimulerend toezicht

Vanwege een politiek besluit mogen wij scholen niet langer als Goed of Excellent beoordelen. De reden dat wij deze waarderingen uitspraken en publiceerden op de website was om scholen te stimuleren om de onderwijskwaliteit zodanig te verbeteren, dat zij ruimschoots boven de basiskwaliteit (wettelijk minimum) presteren door eigen ambities waar te maken. Deze waardering werd gezien als beloning. Hoewel we ook andere stimulerende toezichtsactiviteiten uitvoeren (bijvoorbeeld: we beoordelen een standaard nog wel als Goed, en we hebben stimulerende gesprekken op scholen), zoeken we naar inspirerende voorbeelden uit andere landen. Welke activiteiten hebben andere inspecties om scholen te stimuleren om een echt goede school te worden? Hoe worden scholen beloond die goed zijn? En wat doen andere inspecties in de beoordeling om hier aan bij te dragen?

Werken met een eindoordeel

In tegenstelling tot veel andere inspecties geven wij scholen en andere instellingen die we inspecteren een eindoordeel. Scholen beoordelen wij voldoende, onvoldoende of zeer zwak. We publiceren het rapport en dit eindoordeel op onze website. Zo maken we aan het publiek duidelijk als een school onvoldoende kwaliteit levert, en brengen we stakeholders (bestuur, ministerie, gemeenten, ouders, begeleidingsdiensten) op de hoogte van de zwak presterende school, zodat zij waar mogelijk maatregelen kunnen treffen. De 'naming en shaming' verhoogt de urgentie om zo snel mogelijk te verbeteren. We zien in ons land dat het effectief is, scholen en besturen verbeteren zich doorgaans binnen de gestelde termijn. We vragen ons echter toch af of dit eindoordeel recht doet aan de instelling, die meestal ook zaken wel op orde heeft. Zouden we hetzelfde effect kunnen hebben met een minder 'harde' benadering, zoals een schoolprofiel? We vragen ons af hoe andere inspecties hier over denken.

Vragen over stimulerend toezicht:

1. Ziet de inspectie het als haar taak om de onderwijskwaliteit te bevorderen, boven de minimumnormen? Zo ja:
  - a. Wat doet de inspectie in uw land om de onderwijskwaliteit verder te bevorderen, boven de minimeisen?
  - b. Welke instrumenten of aanpakken, in de brede zin van het woord, gebruikt u hiervoor?
  - c. Hoe belonen jullie scholen die Goed zijn?
  - d. Welke aanpakken en/on instrumenten hebben hierbij het meeste effect? Hoe weet u dat? Welke informatie is hierover beschikbaar?
2. Is er bij de beoordeling van de onderwijskwaliteit sprake van een beoordelingsschaal boven de basiskwaliteit? Zo ja:
  - a. Hoe ziet die eruit? Welke schaal gebruikt u? Gebruikt u ook een eindoordeel?
  - b. Wat is de reden geweest om te kiezen voor deze beoordelingsschaal?
  - c. Worden de rapporten met deze beoordelingen gepubliceerd?
3. Wat is er bekend over de gewenste en ongewenste gevolgen van het werken met deze beoordelingsschaal? En van andere aanpakken en instrumenten die u inzet in het kader van stimulerend toezicht?
4. Open afsluitende vraag: Wat zou uw advies zijn als het gaat om manieren om de onderwijskwaliteit te bevorderen boven het voldoende niveau?

Vragen over werken met eindoordeel:

1. Geeft u een eindoordeel/totaaloordeel van de geïnspecteerde school of instelling? Waarom wel of juist niet?
2. Indien u geen gebruik maakt van eindoordelen, hoe zorgt er voor dat:
  - a. scholen voldoende urgentie ervaren om te verbeteren,
  - b. stakeholders geïnformeerd worden over de onderwijskwaliteit

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

© Inspectie van het Onderwijs | januari 2024